

Editorial:

Violència urbanística, exclusió i desacataments. Reflexions des d'allò urbà

Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU)

Universitat de Barcelona (UB)

Del 7 al 10 de novembre de 2012, s'han celebrat a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona les *1es Jornades Internacionals d'Antropologia del conflicte Urbà*.¹ Aquestes jornades, organitzades per l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU), el Grup de Recerca sobre Exclusió i Control Social (GRECS) i el Grup de Treball Etnografia dels Espais Públics (GTEEP-ICA), van tenir un gran èxit gràcies a la col·laboració i el suport de l'Institut Català d'Antropologia (ICA), la Universitat de Barcelona (UB) i l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (IPEC).

La gran varietat de punts de vista, debats i enfocaments analítics cap a l'estudi de la ciutat, han confluït en la presentació de més de 40 ponències amb un contingut molt rellevant. Entre elles, em decidit seleccionar les més representatives i unir-les en dos dossiers, el primer dels quals ha estat finalment publicat durant l'hivern passat al número 18(2) de *QuAderns-e*. En aquesta ocasió, volem presentar un segon dossier d'*Antropologia del conflicte Urbà* dedicat a les "lluïtes per la ciutat", on tornem a comparar, inventariar i analitzar, a través de diverses aproximacions metodològiques, aquells fenòmens que produeixen, alimenten i desemboquen en els més recents conflictes urbans a la ciutat contemporània.

Can Vies a Sants, Fabra i Coats a Sant Andreu o la Flor de Maig al Poblenou són només alguns exemples recents, tots ells a Barcelona, que evidencien l'existència inapel·lable del conflicte com a element constitutiu d'allò urbà. No obstant això, no es tracta únicament d'una qüestió catalana, ni exclusiva de l'Estat espanyol. Tenim aquí els exemples de diverses ciutats de Brasil, en el marc de la celebració del Mundial de Futbol de 2014 i les Olimpíades de Rio de Janeiro en 2016, o, una mica més a prop, els fets esdevinguts al Parc TaksimGezi a Istanbul, Turquia, el juny de 2013.

El carrer es presenta així com un gran teatre on es manifesten, s'escenifiquen, les friccions existents entre les diferents concepcions de la societat que contempen les classes socials. D'altra banda, no deixa de ser curiós com, des de l'acadèmia, però també des d'altres esferes, com la política o l'economia (potser no són la mateixa cosa?), el concepte de classe social ha tornat a gaudir d'un relatiu protagonisme en els últims anys. Sembla com si, després d'un llarg somni, ens haguéssim despertat i, com deia el conte de Monterroso, el dinosaure hagués seguit estant aquí. No obstant això, les classes socials no han reaparegut, sinó que mai han

¹ Vegeu: <http://www.ub.edu/grecs/congressos/conflicte-urba/>.

marxat. Es trobaven ocultes després de l'opacitat de la societat de consum on ens havia conduït el neoliberalisme.

Autors com David Harvey ja feia anys que assenyalaven que la pèrdua de poder adquisitiu que havien sofert les classes populars amb les transformacions sofertes amb el sistema capitalista mundial a mitjans dels anys 70, és a dir, amb el pas d'una economia fordista i keynesiana a una altra postfordista i neoliberal, era compensada per un major accés al crèdit i al consum. Aquesta millor qualitat de vida, després de la qual no s'amagava més que una major capacitat de compra, no es devia, com durant els 30 famosos *Golden Years* del capitalisme keynesià, a un pacte entre el capital i el treball, sinó, més aviat, a la victòria clara i indiscutible del primer sobre el segon. És just en aquest moment que el carrer, i les classes socials, tornen a aparèixer com a protagonistes d'aquesta història, doncs en ella es reflecteixen, millor que en cap lloc, les contradiccions de classe i la lluita entre les mateixes.

Seguint aquestes premisses, Marc Dalmau obre aquest segon dossier interrogant-se sobre les conseqüències del desenvolupament urbanístic d'una zona perifèrica del sud de la ciutat de Barcelona centrant el seu estudi de cas en Can Batlló, un antic polígon industrial en reconversió. L'arribada de la "crisi econòmica" va postergar eternament l'aplicació del pla urbanístic previst per a la zona, amenaçant amb l'abandonament del recinte i la degradació de l'entorn circumdant. El 2011, amb la intervenció crucial del teixit social del barri i la seva entrada al polígon, es va aconseguir subvertir els efectes de la degradació planificada, desenvolupant noves formes de producció de l'espai públic i la generació d'un nou tipus d'equipament públic i comunitari.

Seguidament, Tiphaine Duriez analitza l'impacte dels processos de desplaçament forçat en els Alts de Cazucá, en Soacha (Colòmbia). Sense perdre de vista la complexitat del tema tractat, l'autora considera el conflicte armat a Colòmbia com una lluita multiforme, que produeix conseqüències considerables sobre diferents aspectes de la vida social. L'article es centra, en particular, en les manifestacions urbanes que els desplaçaments forçats interns tendeixen a assumir a les metròpolis colombianes. Els dispositius de repressió i les lògiques de control que (re)produeixen aquest fenomen al context urbà, revelen que el desplaçament forçat és el resultat d'una mena de "violència urbana" que marca la inscripció del conflicte armat intern a les ciutats.

En la mateixa línia relacionada amb la temàtica de la violència, Luís Fernandes proposa un exercici conceptual entorn d'allò que designem en terminis d' "exclusió social". A partir de la noció de "violència estructural" i "violència quotidiana", l'autor explora diferents modalitats urbanes de producció de l'acció política i dels dispositius de control social analitzant les accions policials desplegades en "zones problemàtiques", així com les operacions de demolició dels anomenats "barris de les drogues". Aquests dos nivells d'expressió de la violència es relacionen mitjançant el concepte d'exclusió social, evidenciant la victimització col·lectiva i el sofriment social com a dimensions de l'estatut d'exclòs.

Des d'una perspectiva molt semblant, Cecilia Vergnano analitza un episodi d'agressió violenta contra un grup de famílies rom procedents de Romania i informalment assentades en una zona en desús d'un barri perifèric de Torí, a Itàlia. L'article s'emmarca en una recerca etnogràfica sobre la construcció de discursos i pràctiques racialitzadores a través del camp mediàtic, polític i institucional. A partir de les dades empíriques obtingudes, l'autora analitza les estratègies de legitimació de tals pràctiques intentant cercar una resposta a una pregunta fonamental: què

passa quan la lluita per la ciutat es transforma en el fenomen banalment conegut com a “guerra entre pobres”?

Completa aquest dossier l'article de Christina Grammatikopoulou, que explora el paper d'Internet en el desenvolupament dels moviments de protesta i la idea de la pirateria com una pràctica subversiva ideològica i cultural. Partint de les protestes globals que s'han apropiat de l'espai públic des de 2011, l'autora estudia com aquestes es relacionen entre si i com s'emmarquen dins de la cultura i la política de l'era de la informació. L'article es centra, en particular, en les pràctiques de l'*hacking* com a acte polític i cultural, i analitza com els moviments de protesta analitzats s'expressen en obres d'art participatives (*hacktivisme*) que fomenten encara més l'esperit revolucionari.

Un especial agraïment va dirigit a Cecilia Vergnano, José Mansilla, Marc Morell, Ivan Murray, Óscar Salguero, Marta Venceslao, Isaac Marrero, Marco Aparicio, Dani Malet, Miquel Fernández, Marco Luca Stanchieri, Giuseppe Aricó i tots els companys i companyes de l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU), que amb el seu suport han fet possible la publicació d'aquest dossier. Com és habitual, tanquem aquest editorial agraint sincerament la col·laboració de totes i tots els que amb el vostre suport, els vostres articles, les vostres avaluacions, els vostres suggeriments i la vostra lectura, feu possible l'existència de la revista i us continuem animant a participar en aquest espai obert de debat de l'Antropologia a Catalunya.

Aquesta obra, *Violència urbanística, exclusió i desacataments. Reflexions des d'allò urbà*, de l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU), està subjecta a una llicència de

[Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

© Copyright *Quaderns-e de l'ICA*, 2014

Fitxa bibliogràfica:

OBSERVATORI D'ANTROPOLOGIA DEL CONFLICTE URBÀ, (2014), “Violència urbanística, exclusió i desacataments. Reflexions des d'allò urbà”, *Quaderns-e de l'Institut Català d'Antropologia*, 19 (1), Barcelona: ICA, pp. 140-142. [ISSN 169-8298].

